

Μήπως η Ελληνική Δημοσιονομική Προσαρμογή Πρέπει να Βασισθεί Λιγότερο στους Φόρους;

Λουκάς Καραμπαρμπούνης

Επίκουρος Καθηγητής Οικονομικών

Ανωτάτη Σχολή Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου του Σικάγο

9 Σεπτεμβρίου 2010

Περίληψη

Η κρίση του ελληνικού χρέους το 2009-2010 οδήγησε την Ελλάδα σε μια μεγάλη δημοσιονομική προσαρμογή, με σκοπό την εξισορρόπηση των δημόσιων οικονομικών. Η δημοσιονομική προσαρμογή μπορεί να λάβει χώρα είτε μέσω μείωσης των δημοσίων δαπανών είτε μέσω αύξησης των φορολογικών εσόδων. Παρουσιάζω στοιχεία από παρόμοιες δημοσιονομικές προσαρμογές που πραγματοποιήθηκαν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες στο παρελθόν για να εξετάσω πως η σύνθεση της δημοσιονομικής προσαρμογής (μειώσεις δαπανών ή αυξήσεις φόρων) επηρεάζει την μακροοικονομική απόδοση και την πιθανότητα βελτίωσης των δημοσιονομικών ανισορροπιών. Το συμπέρασμα είναι ότι, τυπικά, οι περισσότερες επιτυχημένες δημοσιονομικές προσαρμογές βασίσθηκαν πολύ λιγότερο στην αύξηση των φόρων συγκριτικά με την Ελλάδα και ότι επομένως η ελληνική οικονομία θα ωφεληθεί εάν η προσαρμογή βασισθεί λιγότερο στους αυξημένους φόρους και περισσότερο στις μειωμένες δημόσιες δαπάνες. Επιπλέον, η εμπειρία από χώρες με μεγάλες δημοσιονομικές προσαρμογές δείχνει ότι κυβερνήσεις που μείωσαν τις δαπάνες δεν δυσκολεύθηκαν να επανεκλεγούν, καθότι η βελτίωση της οικονομικής απόδοσης αναγνωρίστηκε από το εκλογικό σώμα.

Η κρίση του χρέους που αντιμετώπισε η Ελλάδα το 2009-2010 έδειξε σαφώς στους υπεύθυνους για τη χάραξη πολιτικής και στο ευρύ κοινό την ανάγκη να υπάρξει μια σθεναρή δημοσιονομική προσαρμογή. Επειδή η υπερβολική αύξηση του πληθωρισμού και οι συναλλαγματικές υποτιμήσεις δεν είναι εφικτές, οι δε προοπτικές για συνεχιζόμενη ανάπτυξη δεν είναι ευοίωνες, η μείωση του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ απαιτεί σημαντικά και μακροχρόνια πρωτογενή πλεονάσματα. Το πρωτογενές πλεόνασμα εκφράζει τη διαφορά ανάμεσα στα φορολογικά έσοδα του κράτους και τις δημόσιες δαπάνες. Συνεπώς, η δημοσιονομική προσαρμογή της Ελλάδας απαιτεί (α) την περικοπή των δαπανών (β) ή την αύξηση των φορολογικών εσόδων (ή και τα δύο). Το ελληνικό Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης έχει ως στόχο να σταθεροποιήσει τη σχέση χρέους προς ΑΕΠ στο 150% περίπου μέχρι το 2013-2015. Ως εκ τούτου, το πρωτογενές πλεόνασμα προβλέπεται ότι θα διαμορφωθεί από -8,6% το 2009 στο +5,9% του ΑΕΠ μέχρι το 2013, που αντιπροσωπεύει μέση ετήσια βελτίωση της τάξης των 2,86 ποσοστιαίων μονάδων.¹

Ποια είναι όμως η σύνθεση της προτεινόμενης δημοσιονομικής προσαρμογής; Σε τι ποσοστό συμβάλλει το σκέλος των δαπανών (περικοπή εξόδων) και το σκέλος της φορολογίας (αύξηση εσόδων) στην τελική προσαρμογή;² Είναι σημαντικό το ερώτημα επειδή η εμπειρία διαφόρων ευρωπαϊκών χωρών (π.χ. Δανία, Ιρλανδία και Ιταλία) δείχνει ότι η δημοσιονομική προσαρμογή επηρεάζει τις οικονομικές επιδόσεις και το ενδεχόμενο να περιοριστούν οι δημοσιονομικές ανισορροπίες. Έτσι, η σύγκρισή της σύνθεσης της προτεινόμενης ελληνικής προσαρμογής με τη σύνθεση των σημαντικών προσαρμογών που έγιναν σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες στο πρόσφατο παρελθόν, προσφέρει χρήσιμες πληροφορίες στους διαμορφωτές της πολιτικής. Το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγω από αυτή τη σύγκριση είναι ότι η ελληνική δημοσιονομική προσαρμογή κλίνει κάπως περισσότερο προς τη φορολογία, σε σχέση με τις δημοσιονομικές προσαρμογές των χωρών οι οποίες απέφυγαν τις οδυνηρές υφέσεις και περιόρισαν τις ανισορροπίες.

Θα εστιασθώ σε περιπτώσεις σημαντικών μεταβολών της δημοσιονομικής πολιτικής στην Ευρώπη μετά το 1970, οι οποίες μοιάζουν, από πλευράς μεγέθους και εμβέλειας, με τη μεγάλη δημοσιονομική προσαρμογή της Ελλάδας.³ Θα επικεντρωθώ, ειδικότερα, σε περιπτώσεις στις οποίες η (κυκλικά

¹ Τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν εδώ προέρχονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2010). Βλ. European Commission, May 2010, "The Economic Adjustment Programme for Greece." *European Economy*, Occasional Papers No. 61.

² Στο άρθρο αυτό δεν εξετάζω το βέλτιστο μέγεθος της προσαρμογής ή το κατά πόσο η Ελλάδα θα έπρεπε να προβεί σε ευρεία δημοσιονομική προσαρμογή σε σχέση με την εναλλακτική λύση της αναδιάρθρωσης του χρέους της, αλλά εστιάζω στη βέλτιστη σύνθεση μιας προσαρμογής δεδομένου μεγέθους. Ο Calomiris (2010) ισχυρίζεται ότι οι περικοπές δαπανών και οι αυξήσεις των φόρων πρέπει να είναι μεγαλύτερες από εκείνες που ανακοινώθηκαν και ότι η Ελλάδα ίσως χρειαστεί να βγει από το ευρώ. Βλ. Charles Calomiris, 18 Μαρτίου 2010, "The Painful Arithmetic of Greek Debt Default." *Economic Policies for the 21st Century*.

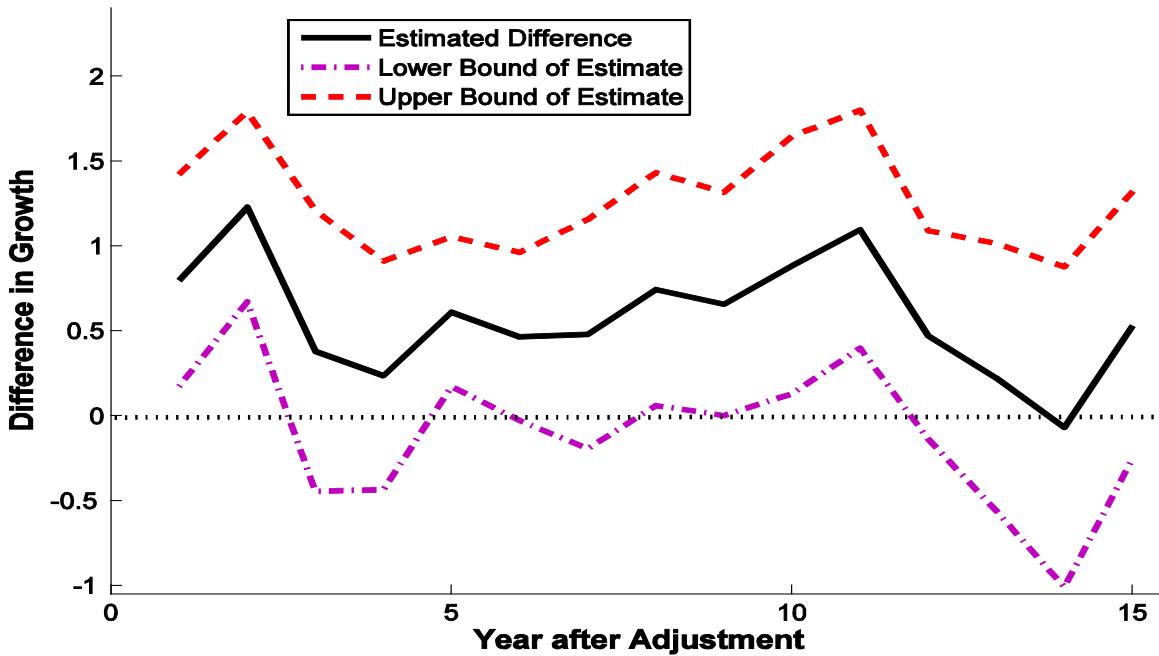
³ Οι Alesina και Ardagna (2010) εξέτασαν πρόσφατα πολύ λεπτομερώς περιπτώσεις εκτεταμένων δημοσιονομικών προσαρμογών σε χώρες του ΟΟΣΑ. Βλ. Alberto Alesina and Sylvia Ardagna, 2010, "Large Changes in Fiscal Policy: Taxes

προσαρμοζόμενη) σχέση πρωτογενούς πλεονάσματος προς το ΑΕΠ βελτιώθηκε κατά τουλάχιστον 1,5 ποσοστιαίες μονάδες, σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος. Η σύνθεση της δημοσιονομικής προσαρμογής υπολογίζεται με τον δείκτη «Προσαρμογή από δαπάνες». Ο δείκτης αυτός ορίζεται ως ο λόγος της ετήσιας μείωσης των κρατικών δαπανών προς την ετήσια βελτίωση του πρωτογενούς πλεονάσματος (οι μεταβλητές έχουν κυκλικά προσαρμοστεί). Όσο υψηλότερη είναι η τιμή αυτού του δείκτη, τόσο περισσότερο βελτιώνει η χώρα το πρωτογενές της πλεόνασμα περικόπτοντας δαπάνες (αντί να αυξάνει τους φόρους). Όταν ο δείκτης ισούται με 1, η συνολική προσαρμογή του πρωτογενούς πλεονάσματος επιτυγχάνεται μόνο με περικοπές δαπανών. Όταν ο δείκτης ισούται με 0, η συνολική προσαρμογή στο πρωτογενές πλεόνασμα επιτυγχάνεται μόνο με την αύξηση των φορολογικών εσόδων. Ενδιάμεσες τιμές υποδηλούν ένα συνδυασμό περικοπής δαπανών και αύξησης εσόδων. Όπως θα δούμε παρακάτω, ο δείκτης αυτός κυμαίνεται κάπου μεταξύ του 0,33 και 0,50 για την τρέχουσα ελληνική προσαρμογή.

Με βάση την εμπειρία των ευρωπαϊκών χωρών μετά το 1970, συνοψίζω τη σχέση ανάμεσα στη σύνθεση της δημοσιονομικής προσαρμογής και την πραγματική κατά κεφαλή αύξηση του ΑΕΠ στο Σχήμα που ακολουθεί.⁴ Ο οριζόντιος άξονας αναφέρει το έτος μετά την προσαρμογή (π.χ. 5 σημαίνει «πέντε έτη μετά την προσαρμογή»). Ο κατακόρυφος άξονας μετρά την (ποσοστιαία) διαφορά ανάμεσα στην πραγματική κατά κεφαλή αύξηση του ΑΕΠ στις χώρες των οποίων η προσαρμογή αφορούσε μόνο το σκέλος των δαπανών (όταν η τιμή του δείκτη «Προσαρμογή από δαπάνες» είναι 1) και την πραγματική κατά κεφαλή αύξηση του ΑΕΠ των χωρών των οποίων η προσαρμογή αφορούσε μόνο το σκέλος των εσόδων (όταν η τιμή του δείκτη «Προσαρμογή από δαπάνες» είναι 0), λαμβάνοντας υπόψη τυχόν διαφορές στα βασικά οικονομικά μεγέθη των χωρών κατά το χρόνο της προσαρμογής (λόγος χρέους προς ΑΕΠ, πραγματικό ΑΕΠ κατά κεφαλή, βραχυπρόθεσμο πραγματικό επιτόκιο και πληθωρισμός). Η εκτιμώμενη διαφορά λαμβάνει επίσης υπόψη τα παγκόσμια θεμελιώδη οικονομικά δεδομένα (που μετρώνται βάσει της πραγματικής αύξησης του κατά κεφαλή ΑΕΠ στις οικονομίες του G7), επειδή ορισμένες προσαρμογές έλαβαν χώρα σε περίοδο υψηλής παγκόσμιας ανάπτυξης και άλλες αντίθετα σε περίοδο χαμηλής παγκόσμιας ανάπτυξης. Η γραμμή στο κέντρο παρουσιάζει την εκτιμώμενη διαφορά διαχρονικά. Οι δύο άλλες γραμμές δείχνουν τα άνω και κάτω όρια της εκτίμησης λόγω της στατιστικής αβεβαιότητας.

vs. Spending.” *Tax Policy and the Economy*. Ευχαριστώ τους συγγραφείς για τα στοιχεία που μου έδωσαν. Η δική μου μεθοδολογία διαφέρει κάπως από τη δική τους, αλλά καταλήγω σε παρόμοια συμπεράσματα.

⁴ Το Σχήμα καταγράφει εκτιμώμενους συντελεστές από γραμμικές παλινδρομήσεις της «πραγματικής αύξησης του κατά κεφαλή ΑΕΠ» σε διάφορα έτη στον δείκτη «Προσαρμογή από δαπάνες» και άλλες μεταβλητές (αρχικές τιμές χρέους προς ΑΕΠ, πραγματικό κατά κεφαλή ΑΕΠ, πραγματικό βραχυπρόθεσμο επιτόκιο, πληθωρισμό και πραγματική αύξηση του κατά κεφαλή ΑΕΠ στο G7). Τα όρια απεικονίζουν 85% διαστήματα εμπιστοσύνης (εύρωστα τυπικά σφάλματα) για τους εκτιμώμενους συντελεστές.

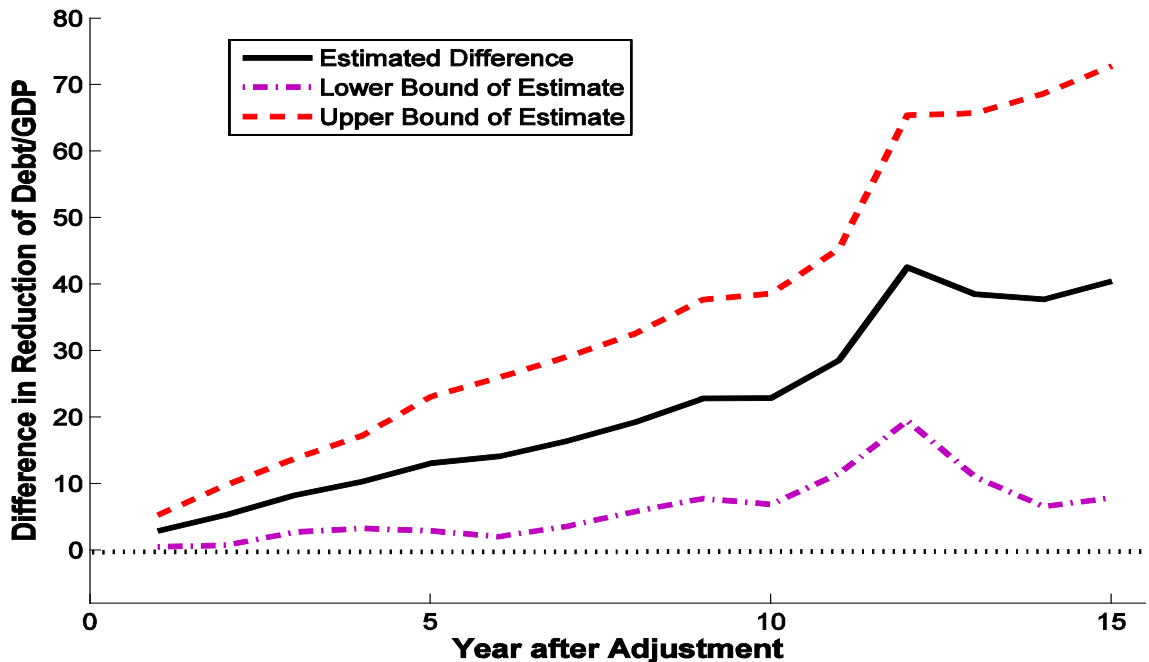

Τα πρώτα χρόνια μετά τη μεγάλη δημοσιονομική προσαρμογή, οι αναπτυξιακές επιδόσεις των χωρών οι οποίες προσαρμόστηκαν μέσω της περικοπής των δαπανών, φαίνεται ότι είναι καλύτερες από τις αναπτυξιακές επιδόσεις των χωρών οι οποίες προσαρμόστηκαν αυξάνοντας τους φόρους. Είναι ενδιαφέρον ότι η διαφορά μεγιστοποιείται μακροπρόθεσμα (5 έως 10 έτη). Η σύνθεση της δημοσιονομικής προσαρμογής έχει επιπτώσεις που διαρκούν στις οικονομικές επιδόσεις μιας χώρας.

Για να διαπιστώσω ποιες δημοσιονομικές προσαρμογές είναι πιο αποτελεσματικές για τη μείωση των δημοσιονομικών ανισορροπιών, εξετάζω τη σωρευτική μείωση του λόγου χρέους προς ΑΕΠ των ευρωπαϊκών χωρών, αφού προέβησαν στις σημαντικές δημοσιονομικές προσαρμογές τους μετά το 1970.⁵ Στο Σχήμα που ακολουθεί, ο οριζόντιος άξονας μετρά το έτος μετά την προσαρμογή. Ο κατακόρυφος άξονας μετρά τη διαφορά ανάμεσα στην ποσοστιαία μείωση του λόγου χρέους προς ΑΕΠ των χωρών των οποίων η προσαρμογή αφορούσε μόνο το σκέλος των δαπανών (όταν η τιμή του δείκτη «Προσαρμογή από δαπάνες» είναι 1) και την ποσοστιαία μείωση του λόγου χρέους προς ΑΕΠ των χωρών των οποίων η προσαρμογή αφορούσε μόνο το σκέλος των εσόδων (όταν η τιμή του δείκτη «Προσαρμογή από δαπάνες» είναι 0). Η εκτιμώμενη διαφορά λαμβάνει υπόψη τις διαφορές που εμφανίζουν τα αρχικά βασικά οικονομικά μεγέθη των χωρών (λόγος χρέους προς ΑΕΠ, πραγματικό ΑΕΠ κατά κεφαλή, βραχυπρόθεσμο πραγματικό επιτόκιο και πληθωρισμός) και το γεγονός ότι τα παγκόσμια βασικά

⁵ Το Σχήμα καταγράφει εκτιμώμενους συντελεστές από γραμμικές παλινδρομήσεις της «Σωρευτικής μείωσης του λόγου χρέους προς ΑΕΠ» στον δείκτη «Προσαρμογή από δαπάνες» και άλλες μεταβλητές (αρχικές τιμές χρέους προς ΑΕΠ, πραγματικά κατά κεφαλή ΑΕΠ, πραγματικό βραχυπρόθεσμο επιτόκιο, πληθωρισμό και πραγματική αύξηση του κατά κεφαλή ΑΕΠ στο G7). Τα όρια απεικονίζουν 85% διαστήματα εμπιστοσύνης (εύρωστα τυπικά σφάλματα) για τους εκτιμώμενους συντελεστές.

οικονομικά μεγέθη (που μετρούνται βάσει της πραγματικής αύξησης του κατά κεφαλή ΑΕΠ στο G7) διέφεραν ανάλογα με τις δημοσιονομικές προσαρμογές.

Τα στοιχεία υποδηλώνουν ότι η περικοπή των δαπανών συμβάλλει περισσότερο στη σταθεροποίηση του λόγου χρέους προς ΑΕΠ σε σχέση με την αύξηση των φόρων. Π.χ., το Σχήμα δείχνει ότι 10 χρόνια μετά την προσαρμογή, οι χώρες που περιόρισαν τις δαπάνες μείωσαν τον λόγο χρέους προς ΑΕΠ τους κατά περίπου 23% περισσότερο από τις χώρες οι οποίες αύξησαν τους φόρους.

Διάφορες θεωρίες εξηγούν γιατί η σύνθεση της δημοσιονομικής προσαρμογής επηρεάζει τις οικονομικές επιδόσεις και την πιθανότητα περιορισμού των δημοσιονομικών ανισορροπιών.⁶ Οι προσαρμογές στην απασχόληση στο δημόσιο τομέα και τις κοινωνικές μεταβιβάσεις συνεπάγονται πολιτικό κόστος, που σημαίνει ότι οι μόνοι οι κυβερνήσεις που έχουν δεσμευτεί να εφαρμόσουν μακροπρόθεσμες δημοσιονομικές προσαρμογές τις υλοποιούν. Η μείωση του συνολικού μεγέθους του δημόσιου τομέα θεωρείται ότι είναι πολύ πιο δύσκολο εγχείρημα από την αύξηση του. Επειδή η περικοπή των δαπανών μειώνει το μέγεθος του δημόσιου τομέα, ενώ η αύξηση των φόρων τον διογκώνει, οι στρεβλώσεις που προκύπτουν λόγω της αύξησης των φόρων είναι δύσκολο να αντιστραφούν στο μέλλον. Αυτό εξηγεί ίσως τη σοβαρή επίπτωση της σύνθεσης της προσαρμογής πάνω στη μακροχρόνια ανάπτυξη που είδαμε παραπάνω. Επίσης, σε οικονομίες με ισχυρό συνδικαλιστικό κίνημα, όπως η Ελλάδα, η περικοπή μισθών

⁶ Βλ. Francesco Giavazzi and Marco Pagano, 1990, "Can Severe Fiscal Adjustments Be Expansionary?" *NBER Macroeconomics Annual*, 75-110. Alberto Alesina and Roberto Perotti, 1995, "Fiscal Expansions and Adjustments in OECD Countries." *Economic Policy*, 10(21): 207-240. Roberto Perotti, 1996, "Fiscal Consolidation in Europe: Composition Matters." *American Economic Review*, 86(2): 105-110.

στο δημόσιο τομέα μειώνει τη διαπραγματευτική ισχύ των συνδικαλισμένων εργαζόμενων του ιδιωτικού τομέα, γεγονός που τονώνει τις επενδύσεις των επιχειρήσεων και τις προσλήψεις και βελτιώνει την ανταγωνιστικότητα στις διεθνείς αγορές αγαθών. Από την άλλη πλευρά, οι αυξήσεις των φόρων μισθωτών υπηρεσιών ή κατανάλωσης, οι οποίες περιορίζουν την προσφορά εργασίας των μελών των συνδικάτων μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση των πραγματικών μισθών, σε συρρίκνωση των επιχειρηματικών επενδύσεων και προσλήψεων και στην υποβάθμιση της ανταγωνιστικότητας. Αν οι προσαρμογές σε επίπεδο δαπανών οδηγούν σε μεγαλύτερη αύξηση του ΑΕΠ, τότε ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ μπορεί πιο εύκολα να μειωθεί. Το περίεργο και αντίθετο με την άποψη του Keynes, η οποία θεωρεί ότι οι δημοσιονομικές προσαρμογές περιορίζουν τη ζήτηση, είναι ότι, σε πολλές από αυτές τις περιπτώσεις, οι περικοπές δαπανών συνδέθηκαν τελικά με την επέκταση της οικονομικής δραστηριότητας (π.χ. στη Δανία και την Ιρλανδία τη δεκαετία του 80). Η επέκταση αυτή μπορεί να οφείλεται σε διάφορους λόγους. Ένας από αυτούς είναι ότι αυστηρότερη δημοσιονομική στάση σήμερα σημαίνει χαμηλότερους φόρους στο μέλλον. Σε κεφαλαιαγορές που λειτουργούν σωστά, η αύξηση του μονίμου εισοδήματος που θα προκύψει ενισχύει την τρέχουσα κατανάλωση. Ένας άλλος λόγος, που ίσως είναι πιο σχετικός για μια χώρα σαν την Ελλάδα, είναι ότι η δημοσιονομική προσαρμογή αυξάνει την αξιοπιστία της χώρας στις χρηματοπιστωτικές αγορές, με αποτέλεσμα να μειώνονται τα επιτόκια δανεισμού και να ενισχύεται η ζήτηση.

Ας εξετάσουμε τώρα τις λεπτομέρειες των προτεινόμενων δημοσιονομικών προσαρμογών στην Ελλάδα. Ενώ στα αρχικά στάδια η προσαρμογή γίνεται κυρίως μέσω του σκέλους των δαπανών, υπάρχει πρόβλεψη ότι οι κοινωνικές μεταβιβάσεις θα αυξηθούν απότομα στη διάρκεια του 2011. Αυτό δεν λαμβάνει καν υπόψη το γεγονός ότι πολλοί δημόσιοι υπάλληλοι σκέπτονται την πρόωπη συνταξιοδότηση επειδή φοβούνται ότι αν συνταξιοδοτηθούν αργότερα θα παίρνουν μειωμένη (ή καθόλου) σύνταξη. Μια πρώτη ματιά στο ελληνικό Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης δείχνει ότι τα 2/3 της συνολικής δημοσιονομικής προσαρμογής επιτυγχάνονται μέσω της αύξησης των εσόδων και μόνο το 1/3 μέσω της περικοπής δαπανών. Ωστόσο, πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι μέρος της προβλεπόμενης αύξησης των εσόδων προέρχεται από την αυξανόμενη θέληση της κυβέρνησης να πατάξει τη φοροδιαφυγή, κάτι που αποτελεί μια θετική πρωτοβουλία πολιτικής. Ακόμη και αν αποκλείσουμε οποιοδήποτε εισοδηματικό όφελος από την πολιτική αυτή και τους πόρους από τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ, οι αυξήσεις σε άμεσους φόρους, έμμεσους φόρους κατανάλωσης και ΦΠΑ, φόρους ακινήτων και φόρους στις κερδοφόρες επιχειρήσεις προβλέπεται ότι θα καλύψουν πάνω από το ήμισυ της συνολικής δημοσιονομικής προσαρμογής. Τυπικά, οι επιτυχείς δημοσιονομικές προσαρμογές στηρίζονται πολύ λιγότερο στην αύξηση των φόρων.

Επιπρόσθετα, η ανοχή της Ελλάδας απέναντι στο θέμα της διαφθοράς και η εκτεταμένη φοροδιαφυγή δεν επιτρέπουν εύκολα στις αυξήσεις φόρων να υλοποιηθούν ως αυξημένα έσοδα.⁷ Η υπερβολική πίστη στο πρόγραμμα πάταξης της φοροδιαφυγής γεννά κάποιες απορίες για το τι άλλαξε σε σχέση με τις προηγούμενες ανεπιτυχείς προσπάθειες για την καταπολέμηση της και γιατί η Ελλάδα συσσώρευσε ένα τόσο μεγάλο χρέος προτού αντιληφθούν οι πολιτικοί της ότι η φοροδιαφυγή είναι σοβαρό πρόβλημα. Εκτός αν οι Έλληνες αναθέσουν υπεργολαβικά την είσπραξη των φόρων ώστε να δοθούν καλύτερα κίνητρα ή εφαρμόσουν σημαντικές μεταρρυθμίσεις για την πάταξη της φοροδιαφυγής ή αλλάξουν τον τρόπο με τον οποίο διεκπεραιώνουν τις καθημερινές δουλειές τους (όλα άκρως απίθανα), οι προβλέψεις για τα έσοδα από το πρόγραμμα καταπολέμησης της φοροδιαφυγής φαίνονται υπερβολικά αισιόδοξες.

Από πολιτική άποψη, είναι εφικτές οι περαιτέρω περικοπές των δαπανών; Πολλοί θα απαντήσουν όχι, αλλά οι τρέχουσες περικοπές των μισθών και συντάξεων του δημόσιου τομέα είναι εντυπωσιακές από κάθε άποψη. Τα συσσωρευμένα στοιχεία της δεκαετίας του 1980 και του 1990 δείχνουν ότι οι κυβερνήσεις που προβαίνουν σε σημαντικές δημοσιονομικές προσαρμογές μέσω της περικοπής των δαπανών δεν έχουν πρόβλημα να επανεκλεγούν.⁸ Τα στοιχεία μάλιστα δείχνουν ότι οι κυβερνήσεις που προβαίνουν σε προσαρμογές μέσω της περικοπής δαπανών μπορεί να απέκτησαν μεγαλύτερη δημοτικότητα, ίσως σαν αποτέλεσμα των καλύτερων οικονομικών επιδόσεων που ακολουθούν τις προσαρμογές αυτού του είδους.

Συνολικά, με βάση την επιτυχή εμπειρία των ευρωπαϊκών χωρών που χρειάστηκε να προσφύγουν σε δημοσιονομική λιτότητα στο πρόσφατο παρελθόν, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η Ελλάδα θα μπορούσε να ωφεληθεί από μια αναθεώρηση της σύνθεσης της ευρείας δημοσιονομικής προσαρμογής της, μειώνοντας τους φόρους και περικόπτοντας ακόμη περισσότερο τις δαπάνες. Για να δώσω μια πρόχειρη εκτίμηση, με βάση τους υπολογισμούς που παρουσιάστηκαν παραπάνω, ας υποθέσουμε ότι η Ελλάδα μεταβαίνει από περικοπή δαπανών που αντιστοιχεί, ας πούμε, στο 40% της συνολικής προσαρμογής (δηλαδή όταν η «Προσαρμογή από τις δαπάνες» έχει τιμή 0,4), σε μια περικοπή δαπανών που αντιστοιχεί, ας πούμε στο 70% της συνολικής προσαρμογής (δηλαδή αν η «Προσαρμογή από τις δαπάνες» έχει τιμή 0,7). Κατόπιν, στη διάρκεια των επόμενων 15 ετών η πραγματική κατά κεφαλή αύξηση του ΑΕΠ θα βελτιωθεί κατά 0,18 ποσοστιαίες μονάδες το χρόνο, κατά μέσο όρο. Ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ θα είναι κατά 18,1 ποσοστιαίες μονάδες περίπου χαμηλότερος από αυτό που προβλέπεται στο αρχικό σενάριο που σταθεροποιεί τη σχέση χρέους προς ΑΕΠ στο 150%. Η μεταβολή του μίγματος πολιτικής προς περαιτέρω περικοπές των δαπανών είναι η σωστή επιλογή.

⁷ Οι Meghir, Vayanos and Vettas (2010) υπογραμμίζουν το κόστος της φοροδιαφυγής και την ανάγκη καταπολέμησης της. Βλ. Costas Meghir, Dimitri Vayanos and Nikos Vettas, 5 August 2010, “The Economic Crisis in Greece: A Time of Reform and Opportunity.” *Greek Economists for Reform*.

⁸ Βλ. Alberto Alesina, April 2010, “Fiscal Adjustments: Lessons from History.” *Ecofin Meeting Madrid* (15th April 2010).